

Maa- ja metsätalousministeriö
PL 30
00023 VALTIONEUVOSTO
kirjaamo.mmm@gov.fi

Lapin ELY-keskuksen kokoamat tiedot poronhoitovuodelta 2021–2022

Lapin ELY-keskus on koonnut poronhoitovuotta 2021–2022 koskevia tietoja valtioneuvoston asetuksen (656/2016) 3 §:n 1. mom. kohdan 5. perusteella, jonka mukaan tuhon toteamiseksi voidaan käyttää muita luotettavuudeltaan 1–4 kohdassa tarkoitettuihin tutkimuksiin verrattavissa olevia menetelmiä. Taulukkomuotoista koontia on valmisteltu yhteistyössä Lapin aluehallintoviraston kanssa. Tiedot perustuvat virallisiin poroluettelotietoihin (liite 1. perustaulukko). Lapin ELY-keskus on kuullut Paliskuntain yhdistystä ja pyytänyt lausunnon esitetyistä taulukoista (liite 2. Paliskuntain yhdistyksen lausunto).

Poronhoitovuosi ei seuraa kalenterivuotta. Poronhoitovuosi alkaa 1.6. ja päättyy 31.5. Poronhoitovuoden 2021–2022 tiedot perustuvat pääosin syksyn ja alkutalven 2021 erotuksiin. Talven tuhot ovat ilmenneet pääosin vasta talvikaudella eli syksyn erotusten jälkeen. Poroluettelot on tullut vahvistaa kesäkuun 2022 loppuun mennessä. Todelliset vahingot ilmenevät poronhoitovuoden 1.6.2022–31.5.2023 poroluettelosta, joiden tiedot pohjautuvat pääosin syksyn 2022 erotuksiin. Keväällä 2022 tapahtuneet vahingot näkyvät siis vasta syksyn erotuksissa eli poroluettelossa 2022–2023.

Tiedot ovat paliskuntatasoisia, sillä ruokakuntakohtaisia selvityksiä ei voida tehdä tuhon selvittämisvaiheessa. Paliskuntataso on riittävä selvitettäessä tuhon laajuutta ja poikkeuksellisuutta. Yksittäisillä poronomistajilla on voinut tapahtua huomattavia muutoksia henkilökohtaisessa poromäärässä. Yksittäisten poronomistajien vahinkojen määrä ilmenee vasta korvaushakemuksista, jos valtioneuvosto katsoo talven olojen olleen korvauksiin oikeuttava tuho. Laskennassa on käytetty asetuksen 5 §:n mukaisesti kolmen edellisen vuoden tietoja siten, että tilannetta on verrattu kolmen edellisen vuoden keskiarvoon. Vahinkovuotta 2021–2022 seuraavana syksynä poroluetteloissa näkyvä vahinko on laskettu kolmeen edeltävään vuoteen verraten, joissa viimeisen eli vahinkovuoden 2019–2020 tiedot ovat mukana. Jos vahinko lasketaan kolmen vahinkovuotta kokonaan edeltävän poronhoitovuoden poroluetteloihin verraten, ei siinä ole olennaista eroa.

Tuhovuodella viitataan poronhoitovuoteen 2019–2020, jonka tuhoista maksettiin korvauksia. Voimassa olevaa lakia (987/2011) ja asetusta (656/2016) porovahingoista on siten sovellettu yhden kerran aikaisemmin korvauksiin johtavalla tavalla.

15.9.2023

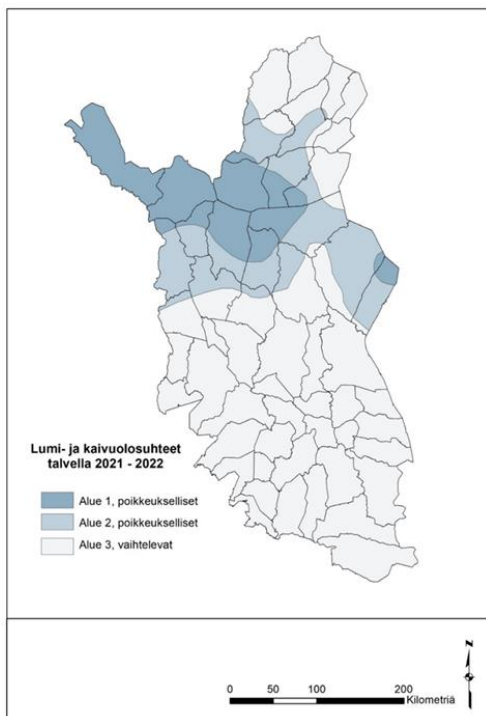
Maaseutuelinkeinoviranomaisten tarkastukset

Maa- ja metsätalousministeriö teki päätöksen porotaloutta kohdanneen tuhon selvittämisestä 24.2.2022. Lapin ELY-keskus järjesti maaseutuelinkeinoviranomaisille kohdennetun tilaisuuden 30.3.2022, jossa esiteltiin ja ohjeistettiin prosessi kuolleiden porojen maastotarkastusten teosta ja luuydinnäytteiden toimittamisesta Ruokavirastoon. Paliskuntien edustajille järjestettiin vastaava tilaisuus 13.4.2022. Ruokavirasto laati asiaa koskevat lomakkeet ja ohjeistuksen, jotka julkaistiin Ruokaviraston sivuilla.

Luuytimen kunnan perusteella voidaan todeta poron nääntyminen eli rasvan häviäminen luuytimestä. Ruokavirasto toimitti 8.6.2022 yhteenvedon tuloksista, jonka mukaan 76 prosenttia näytteistä oli nääntyneestä porosta (liite 3. maastotarkastusten tulokset). Näytteet oli toimitettu ajanjaksolla 13.4.-2.6.2022. Näytteet tulee tulkita otoksena poronhoitovuoden 2021–2022 vahingoista, sillä vahinkoja alkoi syntyä jo vuoden vaihteen jälkeen.

Alue

Tarkasteltava alue perustuu Luonnonvarakeskuksen selvitykseen talven 2021–2022 lumi- ja kaivuolosuhteista ja niiden vaikutuksista poronhoitoon ([71/2022](#)). Luonnonvarakeskuksen selvityksessä on kuvattu alueet, joilla tunnistettiin poikkeuksellisia olosuhteita lumipeitteen syvyyden, alaosan jäätyneen tai lumen tiheyden tai kovuuden perusteella, sekä homeen muodostusta. Tähän selvitykseen otettiin mukaan Luonnonvarakeskuksen tunnistamat alueet 1. ja 2., joilla esiintyi poikkeuksellisia olosuhteita vähintään neljän kuukauden ajan (kuva 1). Taulukossa 1. on esitetty alueiden 1. ja 2. osuus paliskunnan pinta-alasta.

Kuva 1. Alueet 1. ja 2.

15.9.2023

Taulukko 1. Alueiden 1. ja 2. osuus paliskunnan pinta-alasta.

Luonnonvarakeskuksen olosuhdeselvitys			
	Paliskunta	Alue 1	Alue 2
1	Näätämö	0,00 %	2,69 %
2	Muddusjärvi	0,00 %	40,79 %
3	Ivalo	16,22 %	20,01 %
4	Hammastunturi	38,76 %	56,36 %
5	Sallivaara	96,77 %	3,23 %
6	Muotkatunturi	10,72 %	62,41 %
7	Kyrö	39,68 %	60,32 %
8	Kuivasalmi	67,55 %	32,45 %
9	Alakylä	0,00 %	53,82 %
10	Sattasniemi	43,38 %	56,37 %
11	Oraniemi	0,01 %	29,51 %
12	Syväjärvi	0,00 %	15,21 %
13	Lappi	33,84 %	55,39 %
14	Kemin-Sompio	2,84 %	70,24 %
15	Pohjois-Salla	26,39 %	66,74 %
	YLILUVUSSA		
1	Paistunturi	0,00 %	10,68 %
2	Näkkälä	100,00 %	0,00 %
3	Käsivarsi	100,00 %	0,00 %
4	Muonio	12,03 %	87,97 %
5	Kolari	0,00 %	14,25 %

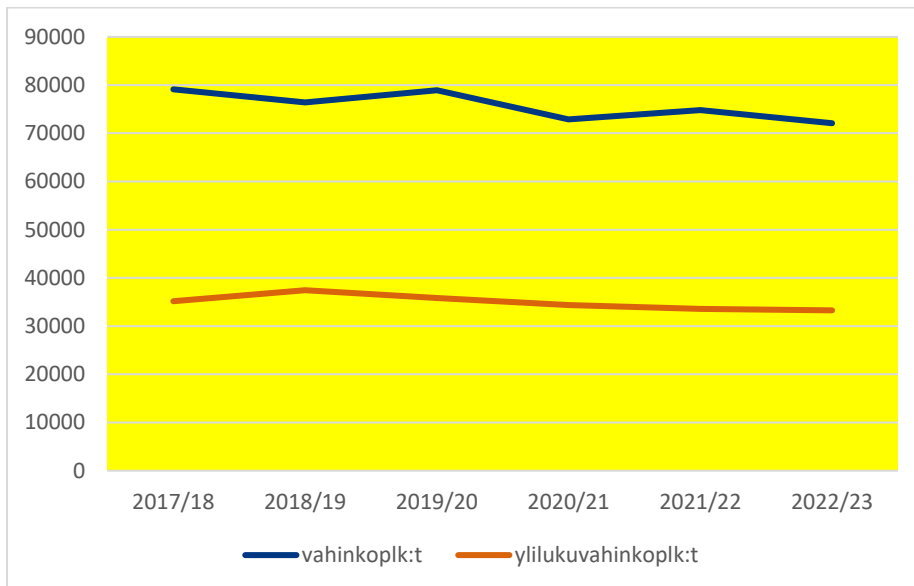
Suurin sallittu poromäärä

Paliskuntien poromäärää tarkasteltiin suhteessa paliskunnille määrättyyn suurimpaan sallittuun poromäärään. Viidessä paliskunnassa kolmen edellisen vuoden ylityksen keskiarvo oli vähintään kolme prosenttia (liite 4. ylliluku). Nämä viisi paliskuntaa on otettu huomioon taulukoissa niiltä osin, kuin paliskunnat ovat toimittaneet tarvittavia tietoja Lapin ELY-keskukseen. Valtioneuvoston asetuksen 656/2016 1 §:n 2.mom. mukaan tuhona ei kuitenkaan pidetä sellaisia 1 momentissa tarkoitetuista olosuhteiden muutoksista aiheutuneita haittavaikutuksia, jotka esiintyvät maa- ja metsätalousministeriön poronhoitolain (848/1990) 21 §:n 1 momentin nojalla määräämän suurimman sallitun eloporomäärän useana vahinkotapahtumaa edeltäneenä vuonna ylittäneessä paliskunnassa.

15.9.2023

Eloporomäärä

Kuuden vuoden tarkastelujaksolla eloporumäärä oli korkeimmillaan poronhoitovuosina 2017–2018 ja 2019–2020 (kuva 2). Luonnonvarakeskuksen selvityksessä määritellyllä alueella tuhovuoden 2019–2020 poromäärän aleneminen näkyy vuoden 2020–2021 poroluetteloiden tiedoissa. Poromäärä väheni näiden tietojen perusteella 6009 poroa poronhoitovuodesta 2019–2020 poronhoitovuoteen 2020–2021. Vastaavasti nyt tarkasteltavana ajanjaksona (2021–2022 -> 2022–2023) vähenemä oli 2718 poroa. Vastaavasti Luonnonvarakeskuksen selvityksessä määritellyn alueen ylilukupaliskunnissa poromäärä oli suurimmillaan poronhoitovuonna 2018–2019. Tuhovuoden johdosta poromäärä väheni 1511 poroa ja nyt tarkasteltavana ajanjakson 2021–2022 -> 2022–2023 yhteensä 273 poroa.

Kuva 2. Eloporomäärän muutos.

Poronhoitovuoden 2022–2023 eloporumäärää verrattiin kolmen edellisen poronhoitovuoden keskiarvoon. On otettava huomioon, että poronhoitovuosi 2019–2020 oli tuhovuosi, jolloin kuoli tuottavia vaatimia, joista maksettiin porovahinkolain mukaiset korvaukset.

Kolmen edellisen vuoden keskiarvo oli 75 537 poroa (phv 2019–2020, 2020–2021 ja 2021–2022). Poronhoitovuoden 2022–2023 yhteismäärä 72 084 on 95 prosenttia kolmen vuoden keskiarvosta. Ylilukupaliskunnissa kolmen vuoden keskiarvo oli 34 574 poroa. Ylilukupaliskunnissa poronhoitovuoden 2022–2023 yhteismäärä 33 263 on 96 prosenttia kolmen vuoden keskiarvosta.

Kahdessa paliskunnassa eloporumäärä oli alle 90 % kolmen edellisen vuoden keskiarvosta: Pohjois-Salla 73 % ja Sallivaara 86 % (liite 5. eloporumäärän muutos). Ylilukupaliskunnista Näkkälän poromäärä oli 87 % kolmen edellisen vuoden keskiarvosta.

15.9.2023

Menetettyjen porojen määrä

Menetettyjen porojen määrää ei voida laskea yksin poroluettelotietojen perusteella. Tarkka laskenta vaatii tiedon luettujen peto- ja liikennevahinkoporojen määrästä. Tuhotalven 2019–2020 ja nyt tarkasteltavana olevan talven 2021–2022 olosuhteiden vaikutuksesta saadaan kuitenkin suuruusluokka esille, kun tarkastellaan koko poronhoitoalueen hävikkiä. Hävikki saadaan, kun edellisen vuoden eloporoista (sis. tuhoutuneet luetut) vähennetään seuraavan vuoden lukuporot eli yli 1-vuotiaat porot. Tuhotalvena 2019–2020 koko poronhoitoalueen hävikki oli 23 594 poroa ja talvella 2021–2022 15 618 poroa. Paliskuntaakohtainen laskennallinen hävikki liitteessä 6. Suurinta hävikkiä oli Sallivaaran paliskunnassa sekä ylilukupaliskunnista Näkkälän ja Käsivarren paliskunnissa. Peto- ja liikenne vahingoissa korvattujen porojen määrä sisältyy lukuihin ja ne on jo korvattu eri korvausjärjestelmien kautta. Luku antaa kuitenkin suuruusluokan.

Osan elo- ja lukuporojen määrän vuosivaihtelusta saattaa selittää vaihtelu porojen kokoamisen ja lukemisen kattavuudessa eri poronhoitovuosien välillä. Porot liikkuvat vapaasti maastossa laajoilla alueilla. Kaikkia poroja ei koskaan saada 100 % tarkkuudella poroluetteloon. Tämän vuoksi kuolleiden porojen täsmällistä määrää ei yksittäisenä vuonna voi luotettavasti laskea paliskuntatasolla. Lisäksi käytettävissä ei ollut peto- ja liikennevahinkokorvattujen luettujen ja lukemattomien porojen lukumääristä eriteltyjä tietoja.

Vasatuotto

Vasatuoton alenemista tarkasteltiin vertaamalla kolmen edellisen vuoden vasamäärän keskiarvoa vuoden 2022–2023 vasojen määrään. Talven 2022 vahingot ilmenevät syksyn erotuksissa eli poronhoitovuoden 2022–2023 poroluettelosta. Luvuissa on otettu huomioon sekä eloon jätetyt että teurastetut vasat. Valtioneuvoston asetusta koskevan muistion mukaan vasatuoton vähenemisen olisi oltava olennainen korvauksen saamiseksi. Yleensä alle 30 prosentin vähenemää ei korvattaisi.

Vasatuotto oli vähentynyt yli 30 prosenttia vain Pohjois-Sallan ja Näkkälän paliskunnissa. Pohjois-Sallan paliskunnassa vasamäärissä on ollut kuitenkin huomattavaa vaihtelua muinakin vuosina ja suurin osa vahingoista on peto- ja liikennevahinkoja, jotka on korvattu muuta kautta. Tuhovuonna 2019–2020 vasatuotto väheni yli 30 prosenttia yhdeksässä paliskunnassa, pois lukien ylilukupaliskunnat. Tuhovuosi 2019–2020 vaikuttaa poronhoitovuotta 2022–2023 edeltävien kolmen vuoden keskiarvoon siten, että muutosprosentti on joillain paliskunnilla positiivinen, vaikka vasatuotto on normaalia pitkän aikavälin keskiarvoa huonompi.

Vasaprocentin muutos ei ole ollut yhtä suuri, kuin vahinkovuonna 2019–2020 (liite 7. vasatuoton muutos). Kun tarkastellaan paliskuntien vasaprocenttien keskihajontaa, voidaan todeta, että tuhotalven 2019–2020 vasonta oli huonoa. Vasojen määrä poikkesi melkein kaikilla lasketuilla paliskunnilla odotusarvosta. Huono vasonta kaasaantui hyvin selvästi tuhovuodelle 2019–2020. Poronhoitovuonna 2021–2022 kaikkien tarkasteltujen paliskuntien vasaprocentit ovat olleet keskihajonnan sisällä, joten vasaprocenttihajonnan mukaan kyseessä ei ole ollut poikkeuksellinen vuosi (liite 8. vasaprocenttihajonta).

15.9.2023

Teurasmäärät

Teuraiden muutoksessa on otettava huomioon, että tuhovuoden 2019–2020 takia poronomistajat ovat joutuneet jättämään vasa eloon siitoseläimiksi, mikä näkyy teuraiden määrän vähenemisenä. Poronomistajat ovat jättäneet vasa eloon, jotta siitosporojen määrä kasvaisi vahinkovuoden jälkeen ja karja pysyisi tuottavana.

Tuhovuodelta 2019–2020 maksettiin korvauksia vasa menetyksistä ja kuolleista poroista. Kuolleista poroista maksettiin korotettu korvaus, jolla korvattiin tulevien vuosien tuoton menetystä. Koska teurastuoton vähenemä on otettu huomioon maksetussa korvauksissa, korvattaisiin vahingot kahteen kertaan, mikäli korvauksia maksettaisiin vuodelta 2021–2022 teurastuoton vähenemisestä.

Tuhovuoden 2019–2020 teurastuoton muutos näkyy 2020–2021 poroluetteloissa. Teuraiden määrä oli tuolloin 12 635 poroa pienempi kuin kolmen edellisen vuoden keskiarvo, lukuun ottamatta yliluvussa olevia paliskuntia. Vastaavasti 2021–2022 teurastuoton määrä ilmenee 2022–2023 poroluettelossa, jolloin teuraiden määrä oli kuudessa paliskunnassa 1 483 poroa pienempi kuin kolmen edellisen vuoden teurasmäärien keskiarvo. Teurasmäärä kasvoi 9 paliskunnassa (liite 9. teurastuoton muutos).

Ylilukupaliskunnista Näkkälän ja Käsivarren paliskuntien teurasmäärä oli tuhovuodesta 2019–2020 johtuen 3700 teurasta vähemmän verrattuna kolmen edellisen vuoden teurasmäärien keskiarvoon. Nyt tarkasteltavana olevana ajanjaksona vastaava teurasmäärä oli vähentynyt 909 poroa verrattuna kolmen edellisen vuoden keskiarvoon.

Ruokintakustannukset

Luonnonvarakeskuksen selvityksen mukaan

" Alueen 1 keskimääräiset alv-kanta 14:n mukaiset nimelliset menot vuonna 2021/2022 olivat 74 prosenttia suuremmat kuin vertailuvuosien 2016/2017–2020/2021 keskiarvo. Elopomäärän pienenemisen vuoksi eloporoa kohti lasketut nimelliset menot olivat vertailujaksoon nähden miltei kaksinkertaiset. Tulokset on esitetty taulukossa 6. Kun tarkastelluista menoista poistettiin rehujen tilastoidusta hintojen noususta johtuva menojen kasvu, havaittiin reaalisten menojen kasvaneen 40 prosenttia vertailujaksoon verrattuna. Eloporoa kohti laskettuna kasvu oli 57 prosenttia."

" Alueen 2 keskimääräiset alv-kanta 14:n mukaiset nimelliset menot vuonna 2021/2022 olivat 61 prosenttia suuremmat kuin vertailuvuosien 2016/2017–2020/2021 keskiarvo. Elopomäärän pienenemisen vuoksi eloporoa kohti lasketut nimelliset menot olivat vertailujaksoon nähden 74 prosenttia suuremmat. Tulokset on esitetty taulukossa 7. Kun tarkastelluista menoista poistettiin rehujen tilastoidusta hintojen noususta johtuva menojen kasvu, havaittiin reaalisten menojen kasvaneen 29 prosenttia vertailujaksoon verrattuna. Eloporoa kohti laskettuna kasvu oli 40 prosenttia."

15.9.2023

Valtioneuvoston asetusta koskevan muistion mukaan lähtökohtaisesti edellytettäisiin ruokintakustannusten vähintään kaksinkertaistuvan kustannusten keskiarvoon nähden, jotta kyseessä olisi korvauskelpoinen lisäruokinta. Tuhovuonna 2019–2020 korvaus maksettiin, jos ruokintakustannukset olivat lisääntyneet vähintään 50 prosenttia. Tällä kompensoitiin lisääntyneitä ruokinta-ajoja. Poronhoitovuonna 2021–2022 reaaliset ruokintamenot kasvoivat yli 50 prosenttia vain Sallivaaran paliskunnassa (liite 10. rehumanot). Ylilukupaliskunnista rehumanot kasvoivat yli 50 % Näkkälän ja Käsivarren paliskunnissa. Paliskuntain yhdistys on laskenut ruokintakujuja paliskuntien tuottoperustelaskelmien perusteella, jonka mukaan kahdeksassa paliskunnassa ruokintakustannukset nousivat vähintään 50 prosenttia (liite 2. Paliskuntain yhdistyksen lausunto).

Yhteenveto:

- 1. Eloporojen määrä:** Pohjois-Sallan, Sallivaaran ja Näkkälän (yliluku) paliskunnissa eloporomäärä oli alle 90 % kolmen edellisen vuoden keskiarvosta. Neljällä paliskunnalla eloporomäärä oli yli 100%, ja pääosalla tarkastelualueen paliskunnista eloporomäärä oli 92 - 99% kolmeen edelliseen vuoteen verrattuna.
- 2. Vasatuotto:** Valtioneuvoston asetusta koskevan muistion mukaan vasatuoton vähenemisen olisi oltava olennainen korvauksen saamiseksi. Yleensä alle 30 prosentin vähenemää ei korvattaisi. Vasatuotto oli vähentynyt yli 30 prosenttia vain Pohjois-Sallan ja Näkkälän (yliluku) paliskunnissa.
- 3. Teurasmäärät:** Ylilukupaliskuntia lukuun ottamatta 2021–2022 teuraiden määrä oli kuudessa paliskunnassa pienempi kuin kolmen edellisen vuoden teurasmäärien keskiarvo (vähenemä 1 483 teurasta). Tuhovuonna 2019–2020 vastaava alenema oli 12 624 teurasta.
- 4. Ruokintakustannukset:** Ruokintakustannukset kasvoivat yli 50 % Sallivaaran paliskunnassa sekä yliluvussa olevissa Näkkälän ja Käsivarren paliskunnissa. Reaaliset ruokintakustannukset eivät kaksinkertaistuneet yhdessäkään paliskunnassa.

Hannu Linjakumpu
Yksikön päällikkö

Päivi Kainulainen
Porotalousasiantuntija

15.9.2023

Liitteet:

- Liite 1. Perustaulukko
- Liite 2. Paliskuntain yhdistyksen lausunto
- Liite 3. Maastotarkastusten tulokset
- Liite 4. Yliluku
- Liite 5. Eloporomäärän muutos
- Liite 6. Hävikkiporot
- Liite 7. Vasatuoton muutos
- Liite 8. Vasaprocenttihajonta
- Liite 9. Teurastuoton muutos
- Liite 10. Rehumanot